

UNRAST Berlin: Historia powstania

Rozmowa z Martinem Jankowskim,

pisarzem, szefem *Berliner Literarische Aktion e.V.* (stowarzyszenie Berlińska Akcja Literacka) wydawcą magazynu *stadtsprachen*, producentem *UNRAST Berlin Niemiecko-Polskiego Forum Literackiego*.

Stadtsprachen: Jak narodził się pomysł niemiecko-polskiego festiwalu literackiego?

Martin Jankowski: Ze względu na historię mojej rodziny od dzieciństwa mam do czynienia z polsko-niemieckimi relacjami i polską literaturą. Jeden z czołowych niemieckich badaczy polskiej literatury współczesnej, profesor Heinrich Olschowsky, bywał częstym gościem u nas w domu. Jako początkujący pisarz zajmowałem się tą tematyką w podziemnych wydawnictwach NRD już w latach 80. Pierwszy konkretny pomysł na polsko-niemiecki festiwal literacki miałem w 2004 roku, jako kurator programowy części *Specials* w ramach *International Literaturfestival Berlin* (Międzynarodowy Festiwal Literacki w Berlinie). Udało mi się przekonać organizatorów festiwalu nie tylko do zaproszenia autorów z Polski, ale także do zaprezentowania wszystkich interesujących polskich pisarzy, którzy mieszkali wtedy w Berlinie.

Wraz z polskim stowarzyszeniem literackim *WIR* i berlińską pisarką Ewą Marią Slaską, która została kuratorką programu, znaleźliśmy odpowiednich partnerów i zorganizowaliśmy polsko-niemiecki festiwal literacki *Berlińska Polska*. Został bardzo dobrze przyjęty przez wszystkie strony. Od tego czasu wielokrotnie jako *Berliner Literarische Aktion* organizowaliśmy polsko-niemieckie projekty literackie.

Jakiego rodzaju?

Oprócz kilku mniejszych dwujęzycznych odczytów i akcji były to m.in: *Polski Slam* podczas *Ballhaus Ost* (2007), spotkanie p.t. *Literatura Berlińska* w ramach *Stadtsprachen Festival* w Teatrze PANDA (2016), polskie panele dyskusyjne w trakcie *Symposium OSTPOL Berlin* (jesienią 2017 r.) w LCB, a także dwujęzyczne *Wahlverwandschaften* („Pokrewieństwa z wyboru”, 2018), by wymienić tylko kilka reprezentatywnych przykładów.

We wszystkich tych działaniach naszymi najważniejszymi partnerami byli Ewa Maria Slaska i środowisko jej literackich przyjaciół – początkowo stowarzyszenie literackie *WIR*, a później także *Städtepartner Stettin e.V.* (stowarzyszenie Partner Miast Szczecin). Przez kilka lat członkiem naszego zespołu był również polski fotografik Krzysztof Czarski. Od trzech lat ściśle współpracujemy także z *Osteuropatagen Berlin* (Dni Europy Wschodniej w Berlinie), współorganizując z nimi warsztaty dla tłumaczy. Współpracowaliśmy też z Instytutem Polskim w Berlinie oraz z wieloma berlińskimi autorami i autorkami tj. Dorota Danielewicz, Brygida Helbig czy Emilia Smechowski.

Jak doszło do powstania obecnego polsko-niemieckiego forum literackiego?

Latem 2019 roku Ewa Maria Slaska zapytała mnie, czy nasze stowarzyszenie może sobie wyobrazić zorganizowanie polsko-niemieckiego festiwalu literackiego w Berlinie z nią i z jej zaprzyjaźnioną pisarką. Chodziło o Magdalenę Parys, której jeszcze wówczas nie znałem. Miały co prawda pomysł takiego wydarzenia, ale nie wiedziały jak je

zorganizować, sfinansować i zrealizować. Brakowało im też doświadczonej kadry do takiego przedsięwzięcia. Chętnie na to przystałem, ponieważ mamy do tego warunki i planowaliśmy kolejne podobne imprezy. Jako *Berliner Literarische Aktion* bylibyśmy bardzo zadowoleni, gdyby udało się je realizować razem z kompetentnymi polskimi autorkami jako kuratorkami.

Na podstawie szkicu programowego, który przygotowały, nasze stowarzyszenie stworzyło ogólną koncepcję polsko-niemieckiego festiwalu literackiego, którego obie inicjatorki miały być kuratorkami programowymi. Rozpoczęliśmy skomplikowaną procedurę pozyskania funduszy. Ponieważ od wielu lat jesteśmy znani instytucjom finansującym jako doświadczeni organizatorzy międzynarodowych projektów literackich, udało nam się zdobyć ich zaufanie, a jury *Hauptstadtkulturfonds* (Stołeczny Fundusz Kultury) ku naszej radości zatwierdziło finansowanie festiwalu na rok 2020.

Jak powstała koncepcja festiwalu w obecnym kształcie?

Niestety, nie tylko pandemia stanęła projektowi na przeszkodzie. Ku naszemu zdumieniu, na początku 2020 roku, obie autorki zerwały z nami współpracę i to właśnie wtedy, gdy trzeba już było zacząć wprowadzać projekt w życie. Projekt, który został przecież zaplanowany za obopólną zgodą i o którego finansowanie staraliśmy się za ich namową. Nigdy nie poinformowały nas o przyczynach. Po prostu nie pojawiły się na zaplanowanym wcześniej spotkaniu, na którym mieliśmy omówić podział zadań i projekty umów. Możemy tylko zakładać, że może nie odpowiadały im warunki, które są prawnie wymagane przy niekomercyjnych projektach finansowanych ze środków publicznych. Cóż, to ich prawo, aby nie podjąć się zadania, jeśli nie czuły się na siłach. Ale nagle zostaliśmy z zaplanowanym i sfinansowanym festiwalem, ale bez kuratorek. To nas postawiło przed dylematem – albo kontynuować projekt z innymi partnerami i z nową koncepcją, albo całkowicie zrezygnować z idei polsko-niemieckiego festiwalu literackiego...

Skonsultowaliśmy się z kilkoma osobistościami polsko-niemieckiej sceny literackiej, przeanalizowaliśmy ich rady i pomysły koncepcyjne. Ku naszemu zadowoleniu, w kwietniu 2020 roku, udało nam się pozyskać dwujęzyczną berlińską pisarkę Dorotę Danielewicz, odnoszącą sukcesy w Niemczech i w Polsce, jako kuratorkę programową, a wraz z nią znaną polską dziennikarkę i autorkę Ewę Wanat.

Jaki jest więc teraz pomysł na niemiecko-polskie forum literackie UNRAST Berlin?

Na nasze zaproszenie Dorota Danielewicz zaprezentowała nową koncepcję festiwalu, dość nietypową pod względem treści, ale i zaskakująco trafną: w Polsce bardzo popularny i opiniotwórczy, a w Niemczech mało znany gatunek reportażu literackiego kontynuujący ideę wielkiego polskiego autora non-fiction Ryszarda Kapuścińskiego.

Ta koncepcja, ze swoją aktualną tematyką oraz zróżnicowanymi stylistycznie i merytorycznie głosami, stanowi doskonałą podstawę literacko-dyskursywnego festiwalu literackiego między Niemcami a Polską, którego bardzo potrzebujemy w tych burzliwych czasach. Stołeczny Fundusz Kultury natychmiast zatwierdził tę nową koncepcję i dzięki temu projekt został uratowany, pomimo kłopotu jaki sprawiła nam rezygnacja inicjatorek. Koncepcja Doroty Danielewicz pozwala odkryć nowe aspekty polskiego i berlińskiego życia literackiego i nawiązać z nimi kontakt.

Polecam wszystkim zainteresowanym, naszą stronę www.unrast-berlin.de. Tam są wszystkie szczegóły tego świetnego pomysłu.

Czy forum może się odbyć w warunkach pandemii?

Wszyscy nasi goście zgodzili się uczestniczyć w projekcie osobiście, nawet w obecnych warunkach. Prawdopodobnie tylko jedna osoba nie zdecyduje się na podróż i będziemy się łączyć online. Czterodniowy, bardzo współczesny dyskurs literacki otworzy spotkanie z Andrzejem Stasiukiem i Navidem Kermanim. Razem z partnerami organizacyjnymi – centrum kultury Kulturbrauerei oraz Hotel Kastanienhof – dołożymy

wszelkich starań, by wszystko odbyło się zgodnie z zasadami higieny. Mamy jednak nadzieję, że pod koniec stycznia będziemy już mogli przyjąć widzów. Jeśli nie będzie to jednak możliwe, to zamierzamy przeprowadzić odczyty i panele jako wydarzenia hybrydowe, czyli streaming z niewielką publicznością w realu. Nawet jeśli obecność widzów nie będzie w ogóle możliwa, zamierzamy zrealizować cały program zgodnie z planem – jako streaming na żywo, dodatkowo z filmami, podcastami i tekstami dostępnymi w Internecie.

Czy w czasach koronawirusa polsko-niemieckie forum literackie nie jest zbędne?

Wręcz przeciwnie! Pandemia i związane z nią trudności społeczne i kulturowe jeszcze bardziej wiążą nasze dwa sąsiednie kraje, ponieważ ani literatura, ani wirus nie zatrzymują się na granicach państw. Zleciliśmy już kilka tłumaczeń tekstów na *UNRAST Berlin*, dzięki czemu wkrótce wszyscy będziemy mogli wspólnie odkrywać i dyskutować o bogatym polskojęzycznym życiu literackim Berlina, a także o współczesnej, niezwykle dynamicznej literaturze polskiej... A w mediach społecznościowych po obu stronach Odry zaczynają się już dyskusje na temat naszego dwujęzycznego forum i jego tematów.

Tłumaczenie z języka niemieckiego.

Wywiad ukazał się w *stadtsprachen magazin* 1 grudnia 2020 r. i jest dostępny na stronie:

<https://stadtsprachen.de/2020/12/unrast-berlin-die-hintergruende/>.